

УДК 351.746.1:355.433.1(470+477)
DOI <https://doi.org/10.32782/app.v72.2023.14>

В. С. Нікіфоренко

orcid.org/0000-0003-1452-2312

*доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України,
перший заступник Голови Державної прикордонної служби України*

А. В. Віхтюк

orcid.org/0000-0002-0393-2044

*доктор філософії з публічного управління та адміністрування,
директор Департаменту організації роботи, планування та контролю
Адміністрації Державної прикордонної служби України*

ОЦІНКА БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА НА ДЕРЖАВНОМУ КОРДОНІ УКРАЇНИ ТА ПРОГНОЗ ЙОГО ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

Повномасштабне збройне вторгнення росії змусило Державну прикордонну службу України переорієнтуватися на виконання завдань із забезпечення національної безпеки в умовах воєнного стану. Разом з тим бойовий досвід, який отримали прикордонні підрозділи, спонукає до реалізації першочергових завдань прикордонної безпеки в умовах дії правового режиму воєнного стану та в післявоєнний період. Їх виконання неможливо без застосування наукового підходу, а саме – детального аналізу безпекового середовища на державному кордоні та прогнозування його розвитку.

У своєму виступі на пленарному засіданні Верховної Ради з нагоди 27-ї річниці ухвалення Конституції України Президент України наголосив на необхідності загальнонаціонального обговорення основних орієнтирів майбутньої Української доктрини. З огляду на героїчне протистояння українського народу російській агресії вагома її частина має бути присвячена питанням забезпечення національної безпеки, охороні та обороні державного кордону України (Зеленський, 2023).

Питання пошуку відповідних шляхів адекватної протидії загрозам національної та прикордонної безпеки і раніше не втрачали актуальності. Саме цим пояснюється інтерес науковців до аспектів, що пов'язуються із безпековим середовищем. У дослідженнях Б. Беррі, В. Бочарнікова, Б. Вішневського, А. Зубова, Л. Лейтона, Б. Мартінса, О. Маистра, О. Мельника, Л. Мілевського, В. Павленка, М. Прібе, А. Прокіпа, С. Свешнікова, Д. Сігела, Р. Тимошенка, Г. Улмана, С. Чарапи та інших розглянутий широкий спектр питань національної, воєнної та прикордонної безпеки, вироблення й прийняття стратегічних рішень у воєнній сфері, підготовки держави до оборони, стратегічного планування розвитку та застосування органів та підрозділів сектору безпеки і оборони, забезпечення національної безпеки.

Проте, незважаючи на значну увагу науковців щодо питань пошуку шляхів забезпечення національної безпеки України, залишаються недостатньо дослідженими підходи до оцінки стану прикордонної безпеки та безпекового середовища України на її державному кордоні.

На початку російсько-української війни багато дослідників були впевнені, що росія зможе захопити всю територію України за декілька тижнів. На початок 2022 року різниця в літаках та танках становила приблизно десять до одного. За кількістю кораблів та ракет великої дальності росія мала майже абсолютну перевагу (Черниш, 2023). Агресор сподівався отримати швидку та абсолютну перемогу над Україною (Charap, Priebe, 2023).

На кінець 2016 року потенціал воєнної могутності воєнно-політичних сил за шкалою від 0 (найгірше значення) до 1 (найкраще значення) оцінювався таким чином: росія – 0,678, США – 0,543, Україна – 0,337 (у тому числі воєнний потенціал: росія – 0,947, США – 0,917, Україна – 0,4; економічний: росія – 0,693, США – 0,593, Україна – 0,337; науковий: росія – 0,75, США – 1, Україна – 0,25; духовний: Росія – 0,626, США – 0,382, Україна – 0,333) (Бочарніков та ін., 2017, 306).

Порівняння зазначених коефіцієнтів з результатами бойових дій на території України впродовж 2022–2023 років дозволяє стверджувати, що: існуючі методики прогнозування перебігу подій залишаються недосконалими; спроможності збройних сил російської федерації завдяки зусиллям її пропаганди значно переоцінювались; рішучість, ініціативність та здатність українського народу чинити окупантам опір майже не враховувались.

Коротка так звана російська «спеціальна військова операція» проти набагато слабшого противника перетворилася на тривалу війну з високою інтенсивністю. Вона схожа на війни в Кореї (1950–1953), Боснії (1992–1995), між Іраном та Іраком (1980–1988). Її результати матимуть вплив на розвиток військового мистецтва та перебіг майбутніх війн (Berry, 2023).

Останнім часом почастишали російські меседжі про необхідність початку перемовин з врахуванням нових геополітичних реальностей. Історичні приклади свідчать, що воююча держава проявляє готовність до початку переговорів, якщо продовження ескалації конфлікту стає для неї надто дорогим або коли інша сторона виявляється набагато стійкою, ніж це очікувалось напередодні бойових дій (Mastro, Siegel, 2023).

Водночас росія не хоче визнавати відсутність реальних успіхів на полі бою, а також того, що впродовж року вона не досягла жодної з проголошених цілей так званої «спеціальної військової операції» (Prokip, 2023). Антивоєнні протести в росії були марними. З урахуванням загибелі сотень мобілізованих росіян, фактів не виплати матеріального забезпечення військовим, конфлікту між приватними військовими компаніями та збройними силами в найближчій перспективі імовірніше слід очікувати лише локальних антиурядових протестів.

На сьогодні Україна тимчасово втратила контроль над окремими ділянками державного кордону, що призвело до припинення функціонування пунктів пропуску на українсько-російській, українсько-білоруській ділянках кордону, а також центральній ділянці кордону з Республікою Молдова, каналах морського та повітряного сполучення. Усього було закрито 111 із 235 існуючих пунктів пропуску та пунктів контролю.

Після звільнення від тимчасової окупації Київської, Чернігівської, Сумської обл. та більшої частини Харківської обл. протягом вересня 2022 року було відновлено контроль за державним кордоном, зокрема в межах Харківської області – 262,67 км, Сумської – 563,8 км, Чернігівської – 457,7 км. Також 30 червня 2022 року звільнено острів Зміїний, що дало змогу організувати пропуск до морських портів цивільних суден, у тому числі в рамках «зернового коридору».

Розпочато впровадження нової моделі охорони і захисту українсько-російської та українсько-білоруської ділянок державного кордону, в основу якої покладено підвищення військових спроможностей прикордонних підрозділів та збільшення щільності охорони кордону, шляхом: розгортання прикордонних застав у складі прикордонних комендатур замість відділів та відділень прикордонної служби правоохоронного типу; забезпечення виконання заходів правового режиму воєнного стану.

Удосконалено підходи та вимоги щодо проведення розвідки, інженерного облаштування місцевості та визначення місць несення служби прикордонних нарядів. З метою протидії активним спробам незаконного перетинання державного кордону громадянами України (чоловіки віком від 18 до 60 років), які ухиляються від призову по мобілізації, з вересня по листопад 2022 року проведено спеціальні оперативно-профілактичні заходи «Рубіж-2022» у Закарпатській та Чернівецькій обл. Усього протягом 2022 року Державною прикордонною службою України затримано 9 926 чоловіків призовного віку (18–60 років) – громадян України (поза пунктами пропуску – 4 706 осіб, у пунктах пропуску – 5 220).

На сьогодні російські загарбники намагаються закріпитися на тимчасово окупованих територіях та створити так званий «пояс безпеки» уздовж українсько-російської ділянки державного кордону. У російському та білоруському прикордонні будуються лінії оборони та нарощується військова присутність. До активних бойових дій росією залучено чисельні незаконні збройні формування («добровольчі підрозділи» та приватні військові компанії, зокрема «Ліга», «Вагнер», «Патріот», «Поток», до яких рекрутовано понад 50 тис. російських в'язнів та найманців).

На території Республіки Молдова відмічалися чисельні спроби дестабілізації росією соціально-політичної ситуації, поширення протестних настроїв із залученням проросійських по-

літичних сил, поширення сепаратистських настроїв. Так, міжетнічні протиріччя в автономії Гагауз Єрі тривалий час використовуються росією для поширення дезінформації про наміри Румунії анексувати територію Республіки Молдова, поширення сепаратистських настроїв та дискредитації європейського вектору розвитку держави (Veridical, 2023). Країна-агресор і зараз намагається використати для дестабілізації суспільно-політичної обстановки всі свої пропагандистські зусилля, що були зроблені на території Республіки Молдова протягом трьох останніх десятиліть (Стародуб, 2023).

Крім цього, міністерством оборони російської федерації поширювалось звинувачення України в підготовці «нападу» на територію Придністров'я шляхом проведення так званої операції «під чужим прапором». Такі саме звинувачення одночасно пролунали від так званого «міністерства оборони Придністров'я» (Заяц, 2023). Напередодні річниці загибелі в Одесі людей оперативним шляхом було виявлено спробу проведення росією інформаційної операції шляхом друку в газеті «Приднестровье» від 02 травня 2022 року нібито звернення до путіна місцевих мешканців із проханням про захист від нападу Збройних Сил України (Ukrinform, 2022).

Для прогнозування варіантів завершення російсько-української війни доцільно звернути увагу на описаний С. Лейтоном феномен «інструменталізації історичних конфліктів» у Болівії, що пов'язаний з використанням міждержавних історичних проблем у політичних цілях. Він проявляється за таких умов: відсутність у державі верховенства права; структурні недоліки виборчої системи; протиріччя між законністю виборів та легітимністю урядових рішень; слабкість політичних партій; зниження довіри до державних інституцій; незадовільна якість діяльності органів місцевого самоврядування; кризові явища у внутрішній політиці держави (Leyton, 2005, 11).

До найбільш значущих невирішених конфліктів С. Лейтон відносить: спроби оскарження угод про делімітацію державного кордону; територіальні суперечки; різні погляди сусідніх держав на процеси політичного, економічного та військового будівництва. «Інструменталізація історичних конфліктів» викликає загрози міждержавної нестабільності в середньостроковій та довгостроковій перспективах. Її існування залежить від впливу державних інституцій на громадську думку, яка через виборчий процес забезпечує їх стабільне існування (Leyton, 2005, 15).

На нашу думку, всі зазначені особливості характерні для сучасної росії. Це означає, що в довгостроковій перспективі російське суспільство буде бажати та всіляко підтримувати агресивну політику свого уряду, який буде намагатися задовольнити очікування своїх громадян.

Оскільки в росії за час правління путіна утворився фашистський режим, то в основі її геополітичної стратегії ще довго будуть використовуватись технології ведення гібридних війн. Так, навіть незважаючи на чисельні військові поразки росії в Україні, російські політики почали частіше відкрито обговорювати у засобах масової інформації плани використання приватної військової компанії «Вагнер» для підготовки білоруських військових для спільних з росією дій щодо анексії Сувальського коридора (з'єднує Калінінградську область росії з республікою білорусь через територію Польщі) (Stanton, 2023). Разом з тим обсяг нанесеної шкоди екології в Чорноморському регіоні підривом російськими військовими дамби Каховського водосховища не зменшив активність шантажу світової спільноти меседжами росіян про доцільність застосування ядерної зброї по територіях країн-членів НАТО (Залужний, Забродський, 2023).

Зважаючи на зазначене, після зміни російського політичного режиму Україна та міжнародна спільнота ще тривалий час буде знаходитись під впливом загроз реваншу ідеологів «руського світу», правового нігілізму, техногенних катастроф світового масштабу та геноциду, які цивілізований світ вже побачив на тимчасово окупованих росією територіях України.

Так, незважаючи на продовження стратегічного співробітництва росії з керівництвом Угорщини, це не зменшило підтримку України її стратегічними союзниками. Водночас матеріально-технічною основою українського супротиву продовжує залишатися військово-технічна, гуманітарна, благодійна та інша допомога, яка надходить від стратегічних партнерів України.

Сучасна політика забезпечення безпеки ЄС передбачає: вжиття заходів запобігання конфліктам та підтримання миру; розвиток технологій шляхом створення нових знань та впровадження нових технологій; підвищення конкурентоспроможності європейської індустрії безпеки. Зокрема, дослідження безпеки кордонів ведуться в рамках інноваційних проєктів Horizon 2020 та Horizon Europe. Найбільш значущими з них є: Andromeda (удосконалення міжвідомчої взаємодії та співпраці); ARESIBO (забезпечення планування, спостереження, патрулювання, відстеження та пошуку правопорушників, аналізування загроз, прийняття рішень на оперативно-тактичному рівні); BorderSens (передбачає впровадження сенсорних технологій та багатомірного аналізу даних); COMPASS2020 (використання пілотованих і безпілотних засобів для скорочення часу реагування на розвиток обстановки морської та берегової охорони); D4FLY (автоматизація паспортного контролю шляхом впровадження нейронних мереж, біометричних технологій, 3D-розпізнання обличчя особи) та інші. Останнім часом все частіше в рамках інноваційних проєктів в ЄС почали розглядатися проєкти в роботі організації Frontex, а також системи EUROSUR (Martins, 2023; Compass, 2020; FRONTEX, 2020a; FRONTEX, 2020b).

Реалізація зазначених програм сприяє зміцненню прикордонної безпеки на європейському континенті та посиленню боротьби з прикордонною злочинністю на трьох рівнях: прикордонному – шляхом проведення заходів охорони державного кордону, виявленням дрібних злочинів та правопорушень, вчинених окремими невеликими групами осіб, які діють розрізно; державному – шляхом здійснення оперативних заходів з протидії організованій злочинності на території держави або її окремих регіонів; міжнародному (стратегічному) – шляхом виявлення та знищення джерел доходів транскордонних організованих злочинних груп (Wiśniewski, 2019, 211). Україна з отриманням статусу кандидата для вступу до ЄС має розраховувати на необхідну їй допомогу та впровадження в діяльність сил безпеки та оборони нової техніки та технологій, що безумовно впливатиме на хід протистояння російській агресії.

Аналітики Центру Разумкова вважають, що в умовах безпрецедентної ескалації бойових дій неможливо достеменно прогнозувати розвиток ситуації. Він стане цілком очевидним після отримання стабільних результатів контрнаступу та оборонних дій сторін (Черниш, 2023). Безрезультатний наступ призведе до невизначеності ситуації, а провальний – прискорить процеси укладення певних домовленостей (Бочарніков та ін., 2017, 227).

Складність прогнозування завершення військових конфліктів обумовлюється тим, що кожна сторона в реальному часі намагається адаптувати способи і засоби ведення війни залежно від аналогічних дій противника (Berry, 2023). Окремі дослідники обмежуються лише констатацією ймовірних альтернативних траєкторій війни, а саме: можливе використання росією ядерної зброї; ескалація конфлікту між росією та НАТО; окреслення меж територій, які Україна зможе контролювати; форми припинення війни (Charap, Priebe, 2023).

Відмова однієї з воюючих сторін від частини або всіх своїх військових цілей в обмін на мир відбувається за умови втрати віри у досягність бажаних результатів (Milevski, 2020). Незважаючи на чисельні поразки та прорахунки, російський очільник ще не готовий сприймати реальність та відмовитись від своїх амбіцій.

На думку А. Зубова, ймовірні два сценарії перебігу подій. Перший – українська армія під час наступу звільняє більшу частину тимчасово окупованих територій та встановлює контроль за сухопутним коридором до Криму. Другий – пов'язаний із втратою російської армії від безперспективної війни, як це сталося наприкінці Першої світової війни (1916–1917), що може призвести до повстання солдат проти своїх генералів і головнокомандувача. Проте, кремлівський режим буде зруйновано лише тоді, коли відбудуться обидва варіанти. У протилежному випадку війна може прийняти затяжний характер (Зубов, 2023).

На інтернет-ресурсі «The Economist» звертається увага на три ймовірні сценарії. Перший – враховує успішність українського контрнаступу, блокаду тимчасово окупованої території АР Крим та повернення більшої частини захопленої росією території після 2014 року. Цей сценарій також може відбутися й у разі втрати путіним влади (The Economist, 2023).

Другий сценарій передбачає менші обсяги російських втрат із збереженням реальної перспективи подальших поразок. Цього може бути достатньо, щоб послабити та покарати росію.

Третій, найгірший сценарій, – безвихідна позиційна війна, що буде підривати довіру Заходу до України. У цьому разі путін може уявляти, що з часом досягне успіху за рахунок наявних у нього мобілізаційних ресурсів (The Economist, 2023).

Аналізуючи обрані Україною та росією стратегії ведення бойових дій, Г. Уллман виокремлює чотири варіанти завершення конфлікту. Перший – Україна здобуде перемогу, змусивши росію прийняти її умови. Другий – росія переможе, змусивши Україну почати переговори. Третій – заморожений конфлікт за корейським сценарієм. Четвертий – тривале продовження військових дій. Останні два варіанти він вважає найбільш ймовірними (Ullman, 2022).

В умовах ведення інформаційної війни доцільно враховувати спроби нав'язування міжнародній спільноті бажаного для росії варіанта завершення конфлікту. Український Центр протидії дезінформації виокремлює чотири сценарії завершення конфлікту. Перший – абсолютна військова перемога України та її союзників над росією, повернення території України до міжнародно визнаних кордонів за станом на 1991 рік. Це залежить від продовження фінансової і військової підтримки України та результатів анонсованого нею контрнаступу (Центр, 2023).

Другий сценарій – затяжне багаторічне протистояння без серйозних успіхів на фронті. Третій – військова перемога росії над Україною та її союзниками. У цьому разі російські війська можуть відразу вторгнутися до низки сусідніх країн. У критичній небезпеці опиняться країни Балтії, Польща, Молдова, Фінляндія, Грузія, окремі країни Центральної Азії. Слід зазначити, що це майже недосяжно на тлі успіхів бойових дій з боку України, чисельності допущених оперативних помилок росії та обсягів фінансової і військової підтримки України її союзниками. Максимально можливий результат – утримання росією частини територій, які росія в порушення норм міжнародного права оголосила своїми (Центр, 2023).

Четвертий варіант розвитку подій – втрата путіним влади через палацовий заколот, раптову смерть або революцію. Це могло би вплинути на негайне припинення війни, оскільки її майже неможливо вести в умовах виникнення хаосу всередині держави (Центр, 2023).

Спираючись на зазначені міркування, методологія проведення оцінки прикордонної безпеки має враховувати основні загрози, які обумовлюються трьома імовірними сценаріями розвитку обстановки: «Продовження позиційної війни»; «Заморожений конфлікт»; «Відновлення територіальної цілісності».

Так, сценарій «Продовження позиційної війни» можливий за умови, якщо жодна із сторін не досягне в найближчій перспективі своєї стратегічної мети. Негативно впливати на стан прикордонної безпеки будуть проблеми комплектування військових підрозділів обох сторін особовим складом та військовою технікою, виснаження фінансових, людських і матеріально-технічних ресурсів. Бойові дії матимуть переважно локальний характер. Противник буде продовжувати: активне ведення повітряної розвідки; періодичні удари та обстріли всієї території України; використання диверсійно-розвідувальних груп на територіях Поліського, Сіверського та Слобожанського операційних районів, у тому числі під прикриттям артилерійських обстрілів; нарощування військового потенціалу в Криму; блокування мореплавства в акваторіях Чорного та Азовського морів. На тимчасово окупованих територіях будуть активніше проводитися заходи щодо їх інтеграції у загальноросійський простір шляхом примусової паспортизації та переселення місцевого населення, посилення поліцейського та контррозвідувального режимів, проведення чергової хвилі мобілізації, імітації виборчого процесу.

Сценарій «Заморожений конфлікт» можливий у разі проведення противником повної мобілізації, створення ефективної ешелонованої оборони на тимчасово окупованих територіях, вирішення проблем ремонту, відновлення та виготовлення нової військової техніки, налагодження необхідної системи логістики. Агресор буде проводити операції під чужим прапором та продовжувати нанесення ударів по території України всіма наявними засобами ураження з одночасним заперечуванням причетності до їх скоєння. Не виключено спроби нав'язування Україні ідей оновлення пасажирського та транспортного сполучення через закриті пункти пропуску, а також поновлення практики організації контрольних пунктів в'їзду/виїзду на межі з тимчасово окупованими територіями, за аналогією з тими, що функціонували з 2014 до 2022 року на територіях Луганської, Донецької, Запорізької та Херсонської

областей. Органи та підрозділи охорони державного кордону можуть опинитися перед проблемою масового повернення на контрольовану територію значної кількості громадян України без документів, що посвідчують особу, внаслідок їх втрати або вилучення спецслужбами країни-агресора. Серед них можуть опинитися особи, які були завербовані спецслужбами противника для організації роботи в глибокому українському тилу для поширення проросійських настроїв серед українців.

Найкращим для майбутнього розвитку України є сценарій «Відновлення територіальної цілісності». Він можливий у разі військової перемоги України над агресором та повернення контролю за всією територією держави в межах міжнародно визнаних кордонів. Це може спричинити незворотні соціальні процеси в російській федерації, зокрема громадянські конфлікти, зміну вищого російського керівництва та територіально-адміністративного устрою. Проте, у короткостроковій перспективі це не вплине на зміну геополітичних амбіцій російської політичної еліти, її прагнення щодо позбавлення українців національної ідентичності та державності. У цьому випадку Україні варто буде залучити всі доступні інструменти міжнародної політики для ліквідації наслідків утворення в росії фашистського режиму, «депутінізації» російського населення та активізації на її території демократичних процесів.

Безумовно, мінімізація воєнних загроз з боку росії та розвиток на її території демократичних процесів призведе до необхідності відновлення функціонування окремих пунктів пропуску через державний кордон. Разом з тим слід враховувати, що зруйнована санкціями економіка російської федерації та республіки білорусь призведе до подальшого зниження рівня життя їх громадян, що сприятиме розвитку організованої протиправної діяльності в прикордонних регіонах, нелегальної міграції до України та країн-членів ЄС, виникнення локальних конфліктів та провокацій на українсько-російській ділянці державного кордону, контрабанді зброї, боєприпасів та вибухових речовин, наркотичних засобів та психотропних речовин як у пунктах пропуску, так і поза ними, незаконному переміщенню через державний кордон піддакцизних товарів і товарів народного споживання.

За будь-яких сценаріїв розвитку безпекового середовища на кордоні з російською федерацією та республікою білорусь має бути посилена військова складова оборони та охорони державного кордону, а на кордоні з країнами-членами ЄС і Молдовою доцільно інтенсифікувати впровадження європейських принципів інтегрованого управління кордонами та нарощування правоохоронної складової з урахуванням перспективи набуття Україною членства в ЄС.

Висновки. В історичній перспективі, з набуттям Україною повноправного членства в ЄС та НАТО, глобальна місія Державної прикордонної служби України полягатиме у забезпеченні захисту зовнішніх кордонів ЄС, вона має стати «форпостом східних рубежів», що означає бути постійно у фарватері ідеології розвитку держави, відповідати основним аспектам реалізації її зовнішньої та внутрішньої політики в контексті забезпечення національної безпеки України та ЄС.

Для створення післявоєнного безпекового середовища у прикордонних регіонах державна прикордонна політика має враховувати необхідність:

адекватного реагування на терористичні та військові загрози з боку російської федерації та республіки білорусь;

впровадження європейських принципів охорони кордону з країнами ЄС та Молдовою, зокрема охорони зовнішніх кордонів ЄС;

продовження протидії негативному впливу на українське суспільство наслідків погіршення економічної ситуації в країні-агресорі під впливом міжнародних санкцій, що може призвести до погіршення криміногенної ситуації в її прикордонних з Україною регіонах, виникнення міграційної кризи, збільшення кількості спроб незаконного переміщення через державний кордон предметів контрабанди та різноманітних товарів;

впровадження дієвої системи моніторингу результативності правозастосування та приведення у відповідність реальним потребам суспільства норм права у сфері правоохоронної діяльності;

комплексного врахування факторів прикордонної, соціальної, громадської та інших видів безпеки;

удосконалення системи мотивації громадян щодо їх активної участі в забезпеченні охорони та захисту державного кордону України.

Вищезазначене доцільно визначити напрямками подальших наукових досліджень.

Література

Залужний В., Забродський М. Перспективи забезпечення воєнної кампанії 2023 року: український погляд. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3566162-ak-zabezpeciti-voennu-kampaniu-u-2023-roci-ukrainskij-poglad.html>

Зеленський В.О. Україна перемоги буде країною, гідною своїх героїв – виступ Президента на пленарному засіданні Верховної Ради з нагоди 27-ї річниці ухвалення Конституції. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-peremogi-bude-krayinoyu-gidnoyu-svoiyh-geroyiv-vist-83869>

Бочарніков В.П., Свешніков С.В., Тимошенко Р.І., Павленко В.І. Технологія аналізу воєнно-політичної обстановки. Київ: НУОУ, 2017. 397 с. DOI <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4029721>

Заяц П. Путін розхитує Україну через Придністров'я: нові подробиці ескалації в Молдові. URL: <https://tsn.ua/politika/putin-rozhituye-ukrayinu-cherez-pridnistrov-ya-vsi-podrobici-eskalaciyi-v-moldovi-2275366.html>

Зубов А. Минуло 400 днів війни. Попереду два сценарії розвитку подій. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/istorik-zubov-pro-padinnya-rezhimu-putina-dva-scenariji-rozvitku-viyni-v-ukrajini-50314691.html>

Стародуб А. Казус Гагаузії. URL: <https://ukrline.info/2023/05/26/kazus-hahauziyi/>

Черниш О. Чому війна в Україні триває всупереч прогнозам експертів. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cp3z5plmzg4o>

Центр протидії дезінформації. Які сценарії розвитку російсько-української війни. URL: <https://cpd.gov.ua/articles/yaki-scenariyi-rozvytku-rosijsko-ukrayinskoyi-vijny/>

Berry B. Russia's War in Ukraine: What are the emerging military lessons? URL: <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2023/01/strategic-survey-2022-russias-war-in-ukraine/>

Charap S., Priebe M. Avoiding a Long War. U.S. Policy and the Trajectory of the Russia-Ukraine Conflict. *SIRIUS – Zeitschrift für Strategische Analysen*. 2023. Vol. 7. No 2. pp. 188-189. DOI <https://doi.org/10.7249/PEA2510-1>

Compass. Effector Compass2020. URL: <https://www.compass2020-project.eu/>

FRONTEX. ARESIBO project overview. Frontex Workshop. Horizon Border Security Projects. URL: <https://frontex.europa.eu/assets/EUresearchprojects/News/ARESIBO.pdf>

FRONTEX. Frontex helping to bring innovation to future border control. URL: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/frontex-helping-to-bring-innovation-to-future-border-control-VetIX5>

Leyton C. Instrumentalización de conflictos históricos: el caso chileno-boliviano. *Revista Política y Estrategia*. 2005. No 97. pp. 9-26.

Martins B.O. Security knowledges: circulation, control, and responsible research and innovation in EU border management. *Science as Culture*. 2023. Vol. 32. No 3, pp. 435-459. DOI <https://doi.org/10.1080/09505431.2023.2222739>

Mastro O.S., Siegel D.A. Talking to the enemy: Explaining the emergence of peace talks in interstate war. *Journal of Theoretical Politics*. 2023. Vol. 35. Issue 3. DOI <https://doi.org/10.1177/09516298231185112>

Milevski L. Battle and its emotional effect in war termination. *Comparative Strategy*. 2020. Vol. 39. Issue 6. pp. 535-548. DOI <https://doi.org/10.1080/01495933.2020.1826844>

Prokip A. Ukraine Quarterly Digest: January-March 2023. URL: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/ukraine-quarterly-digest-january-march-2023>

Stanton A. Putin Sent Wagner to Belarus to Prepare Attack on Poland: Russian Lawmaker. URL: <https://www.newsweek.com/putin-sent-wagner-belarus-prepare-attack-poland-russian-lawmaker-1813181>

The Economist. The geopolitical stakes of Ukraine's counter-offensive. URL: <https://www.economist.com/briefing/2023/06/06/the-geopolitical-stakes-of-ukraines-counter-offensive>

Ukrinform. Ворог готує провокації в Одесі, намагаючись втягнути і жителів Придністров'я. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3471962-vorog-gotue-provokacii-v-odesi-namagaucis-vtagnuti-i-ziteliv-pridnistrova.html>

Ullman H. Whether, when and how the war in Ukraine will end. URL: <https://thehill.com/opinion/international/3779164-whether-how-and-when-the-war-in-ukraine-will-end/>

Veridical. Сепаратистские движения в русскоязычной Гагаузии. URL: <https://www.veridica.ro/ru/mneniya/separatistskie-dvizheniya-v-russkoyazychnoi-gagauzii>

Wiśniewski B., State Border Protection from the Perspective of the Tasks and Functions of the Border Guard and Border Checkpoints. *Kultura Bezpieczeństwa*. 2019. № 34. S. 203–216. DOI <https://doi.org/10.5604/01.3001.0013.5193>

References

- Zaluzhnyy V., Zabrodskyy M. (2023). Perspektyvy zabezpechennya voyennoyi kampaniyi 2023 roku: ukraïnskyi pohlyad [Prospects for securing the military campaign of 2023: the Ukrainian view]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3566162-ak-zabezpeciti-voennu-kampaniu-u-2023-roci-ukraïnskij-poglad.html> [In Ukrainian]
- Zelenskyy V.O. (2023). Ukrayina peremohy bude krayinoyu, hidnoyu svoyikh heroyiv – vystup Prezydenta na plenarnomu zasidanni Verkhovnoyi Rady z nahody 27-yi richnytsi ukhvalennya Konstytutsiyi [Ukraine of victory will be a country worthy of its heroes – speech of the President at the plenary session of the Verkhovna Rada on the occasion of the 27th anniversary of the adoption of the Constitution]. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-peremogi-bude-krayinoyu-gidnoyu-svoyih-geroyiv-vist-83869> [In Ukrainian]
- Bocharnikov V., Sveshnikov S., Timoshenko R., Pavlenko V. (2017) Tekhnolohiya analizu voyenno-politychnoyi obstanovky [Technology of Analysis of the Military-Political Situation]. DOI <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4029721> [In Ukrainian]
- Zayats P. (2023). Putin rozkhytuye Ukrayinu cherez Prydnistrov'ya: novi podrobytsi eskalatsiyi v Moldovi [Putin shakes Ukraine through Transnistria: new details of the escalation in Moldova]. URL: <https://tsn.ua/politika/putin-rozhituye-ukrayinu-cherez-pridnistrov-ya-vsi-podrobici-eskalatsiyi-v-moldovi-2275366.html> [In Ukrainian]
- Zubov A. (2023). Mynulo 400 dniv viyny. Poperedu dva stsenariyi rozvytku podiy [400 days of war have passed. There are two scenarios ahead]. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/istorik-zubov-pro-padinnya-rezhimu-putina-dva-scenariji-rozvitku-viyni-v-ukrajini-50314691.html> [In Ukrainian]
- Starodub A. (2023). Kazus Hahauziyi [The case of Gagauzia]. URL: <https://ukrline.info/2023/05/26/kazus-hahauziyi/> [In Ukrainian]
- Chernysh O. (2023). Chomu viyna v Ukrayini tryvaye vsuperech prohnozam ekspertiv [Why the war in Ukraine continues despite the forecasts of experts]. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cp3z5plmzg4o> [In Ukrainian]
- Tsentr protydyi dezinformatsiyi (2023). Yaki stsenariyi rozvytku rosiysko-ukraïnskoyi viyny [What are the scenarios for the development of the Russian-Ukrainian war]. URL: <https://cpd.gov.ua/articles/yaki-scenariyi-rozvytku-rosiysko-ukraïnskoyi-viyny/> [In Ukrainian]
- Berry B. (2023). Russia's War in Ukraine: What are the emerging military lessons? URL: <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2023/01/strategic-survey-2022-russias-war-in-ukraine/>
- Charap S., Priebe M. (2023). Avoiding a Long War. U.S. Policy and the Trajectory of the Russia-Ukraine Conflict. *SIRIUS – Zeitschrift für Strategische Analysen*. Vol. 7. No 2. pp. 188-189. DOI <https://doi.org/10.7249/PEA2510-1>
- Compass. Effector Compass2020. URL: <https://www.compass2020-project.eu/>
- FRONTEX (2020a). ARESIBO project overview. Frontex Workshop. Horizon Border Security Projects. URL: <https://frontex.europa.eu/assets/EUresearchprojects/News/ARESIBO.pdf>
- FRONTEX (2020b). Frontex helping to bring innovation to future border control. URL: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/frontex-helping-to-bring-innovation-to-future-border-control-VetIX5>
- Leyton C. (2005). Instrumentalización de conflictos históricos: el caso chileno-boliviano. *Revista Política y Estrategia*. No 97. pp. 9–26.
- Martins B.O. (2023). Security knowledges: circulation, control, and responsible research and innovation in EU border management. *Science as Culture*. Vol. 32. No 3, pp. 435–459. DOI <https://doi.org/10.1080/09505431.2023.2222739>
- Mastro O.S., Siegel D.A. (2023). Talking to the enemy: Explaining the emergence of peace talks in interstate war. *Journal of Theoretical Politics*. Vol. 35. Issue 3. DOI <https://doi.org/10.1177/09516298231185112>
- Milevski L. (2022). Battle and its emotional effect in war termination. *Comparative Strategy*. Vol. 39, Issue 6. pp. 535–548. DOI <https://doi.org/10.1080/01495933.2020.1826844>
- Prokip A. (2023). Ukraine Quarterly Digest: January–March 2023. URL: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/ukraine-quarterly-digest-january-march-2023>
- Stanton A. (2023). Putin Sent Wagner to Belarus to Prepare Attack on Poland: Russian Lawmaker. URL: <https://www.newsweek.com/putin-sent-wagner-belarus-prepare-attack-poland-russian-lawmaker-1813181>
- The Economist (2023). The geopolitical stakes of Ukraine's counter-offensive. URL: <https://www.economist.com/briefing/2023/06/06/the-geopolitical-stakes-of-ukraines-counter-offensive>

Ukrinform (2022). Voroh hotuye provokatsiyi v Odesi, namahayuchys vtyahnuty i zhyteliv Prydnistrovya [The enemy is preparing provocations in Odessa, trying to involve the residents of Transnistria as well]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3471962-vorog-gotue-provokacii-v-odesi-namagaucis-vtagnuti-i-ziteliv-pridnistrova.html> [In Ukrainian]

Ullman H. (2022). Whether, when and how the war in Ukraine will end. URL: <https://thehill.com/opinion/international/3779164-whether-how-and-when-the-war-in-ukraine-will-end/>

Veridical. Separatistskiye dvizheniya v russkoyazychnoy Gagauzii [Separatist movements in Russian-speaking Gagauzia]. URL: <https://www.veridica.ro/ru/mneniya/separatistskie-dvizeniya-v-russkoyazychnoi-gagauzii> [In Russian]

Wiśniewski B. (2019). State Border Protection from the Perspective of the Tasks and Functions of the Border Guard and Border Checkpoints. *Kultura Bezpieczeństwa*. № 34. S. 203–216. DOI <https://doi.org/10.5604/01.3001.0013.5193>

Анотація

Нікіфоренко В. С., Віхтюк А. В. Оцінка безпекового середовища на державному кордоні України та прогноз щодо його подальшого розвитку. – Стаття.

У статті наведено результати дослідження сучасних проблем оцінки безпекового середовища на державному кордоні та прогнозування його подальшого розвитку в умовах продовження протистояння України збройній агресії з боку російської федерації. Акцентовано увагу на те, що все більшого значення сучасні науковці приділяють врахуванню впливу результативності застосування норм права, правового регулювання, мотивації населення України органами державної влади до активної і свідомої участі в процесах забезпечення національної та прикордонної безпеки України.

Розглянуто сучасні погляди на проблему забезпечення прикордонної безпеки та її зв'язок з процесами гарантування державою соціальної, громадської, гуманітарної безпеки в суспільстві. Наведено окремі статистичні дані, що характеризують результати протидії Сил безпеки та оборони України збройній агресії з боку російської федерації. За результатами аналізу окремих статей Кримінального кодексу України окреслена проблема часткової невідповідності норм права сучасним потребам українського суспільства.

Зважаючи на вектори імовірного перебігу на території України подій в умовах воєнного стану, окреслені реальні та потенційні загрози, наведені доцільні напрями удосконалення державної політики України у сфері забезпечення національної та прикордонної безпеки. На основі проведеного аналізу зроблено прогноз імовірних сценаріїв подальшого розвитку воєнно-політичної обстановки та особливості її впливу на діяльність органів та підрозділів охорони державного кордону, чим обґрунтовується актуальність положень, викладених у статті.

Ключові слова: національна безпека, прикордонна безпека, безпекове середовище, державний кордон, сучасні загрози, прогнозування розвитку обстановки, російська агресія.

Summary

Nikiforenko V. S., Vikhtiuk A. V. Assessment of the security environment at the state border of Ukraine and forecast for its further development. – Article.

The article presents the results of a study of current issues of assessing the security environment at the State border and forecasting its further development in the context of Ukraine's continued resistance to the armed aggression by the Russian Federation. The author emphasizes that modern scholars pay increasing attention to taking into account the impact of the effectiveness of the application of legal norms, legal regulation, and motivation of the population of Ukraine by public authorities to actively and consciously participate in the processes of ensuring national and border security of Ukraine.

The author considers modern views on the problem of ensuring border security and its connection with the processes of ensuring social, public, and humanitarian security in society by the State. The author provides some statistical data characterizing the results of counteraction of the Security and Defense Forces of Ukraine to the armed aggression of the Russian Federation. Based on the results of the analysis of certain articles of the Criminal Code of Ukraine, the author outlines the problem of partial inconsistency of the law with the modern needs of Ukrainian society.

Given the vectors of the likely course of events on the territory of Ukraine under martial law, the author outlines real and potential threats, and provides expedient directions for improving the State policy of Ukraine in the field of national and border security. Based on the analysis, the author forecasts possible scenarios for further development of the military-political situation and the specifics of its impact on the activities of the bodies and units of the State border protection, which substantiates the relevance of the provisions, set out in the article.

Key words: national security, border security, security environment, state border, modern threats, forecasting the development of the situation, Russian aggression.